

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno diplomanta:	Šimon Pavlas
Téma práce:	Dispozitivní právní normy
Rozsah práce:	145.546 znaků (odpovídajících cca. 81 normostranám), práce obsahuje strukturovaný seznam použitých zdrojů (odborné literatury, právních předpisů a judikatury), seznam použitých zkratk, abstrakty a seznamy klíčových slov v českém a anglickém jazyce
Datum odevzdání práce:	20. června 2024

Aktuálnost (novost) tématu

Diplomová práce je věnována klasickému tématu obecné právní teorie – povaze právních norem jako norem kogentních nebo dispozitivních. Jedná se o téma, které je v České republice hojně diskutováno především v souvislosti s rekodifikací českého soukromého práva, neboť občanský zákoník z roku 2012 se pokouší upřesnit dřívější vymezení kogentnosti a dispozitivnosti právních norem v občanském právu. Jak však diplomant v práci poukazuje, právní doktrína není vůbec jednotná při vymezování toho, kdy je právní norma kogentní a kdy je dispozitivní. Za této situace není překvapivé, že ani české vrcholné soudní orgány neuplatňují identické způsoby odlišování kogentních a dispozitivních právních norem v soukromém právu (jak diplomant analyzuje v kapitole 3. své práce). Z toho je již patrná jasná výzkumná mezera, kterou diplomant explicitně zmiňuje v úvodu své práce: „*Pro praxi nejdůležitější otázka – jak kogentní a dispozitivní normu rozeznat – totiž dosud uspokojivě zodpovězena nebyla*“ (str. 1). Za této situace je více než žádoucí provést systematickou rešerši literatury k tomuto tématu a pokusit se dosud publikované teorie o rozlišování norem kogentních a dispozitivních samostatně přehodnotit. Tento poměrně ambiciózní cíl si diplomant předsevzal a, jak popíšu níže, v mezích možností, které mu dává diplomová práce, tento cíl i splnil.

Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

Způsob zpracování diplomové práce je poměrně náročný, protože vyžaduje identifikaci a analýzu všech (minimálně pro Českou republiku) relevantních přístupů k řešení teoretického problému kogentnosti a dispozitivnosti právních norem. Domnívám se, že zejména v druhé části práce jsou analyzovány nejrelevantnější přístupy k dané problematice v ČR – z těch starších, ovšem dodnes relevantních, jde o přístup prof. Knappa, z novějších přístupy prof. Berana (vedoucího diplomové práce), doc. Melzera a doc. Tégla a konečně prof. Eliáše (vedoucího expertního týmu pro přípravu rekodifikace občanského práva). K doktrinární analýze pouze stručně doplňuji, že přestože je v práci odkazováno na množství teoretických koncepcí, nepovažuji příslušné pasáže za přehnaně deskriptivní. Naopak jsou deskriptivní pouze v tom rozsahu, v jakém je to nezbytné pro formulování vlastních originálních závěrů diplomanta. Tento způsob zpracování jiných teorií považuji za zvlášť náročný, a proto bych rád ještě jednou vyzdvihнул diplomantovu snahu o obohacení odborného diskurzu k aktuálnímu problému právní teorie.

Metodami práce je zejména pojmová analýza (v části 1.) kritická doktrinární analýza (v části 2.) a obsahová analýza soudních rozhodnutí (v části 3.). K metodologii práce bych měl jednu připomínku. Ohledně doktrinárního výzkumu snad není naprosto nezbytné zdůrazňovat, proč

si diplomant jako východisko zvolil koncepce jím vybraných autorů – bylo by zřejmě obtížné empiricky dokazovat, že jsou nejlivnější (ačkoliv i pro tento závěr bychom mohli získat určitá data – například o citovanosti jejich děl nebo o zmínkách v učebnicové nebo komentářové literatuře či v judikatuře soudů, případně na základě převažujícího názoru o relevanci příslušných děl mezi odborníky na dané téma). Uvedený typ výzkumu však pro diplomovou práci není běžný, očekával bych jej spíše u disertačních nebo habilitačních prací. Opačný závěr ale mám ohledně analýzy judikatury v části 3. V současné době již existují databáze soudních rozhodnutí, v nichž je možné (byť s velkými daty) pracovat, a lze tedy závěry o tom, jaký přístup k dané problematice zaujímá Ústavní soud a Nejvyšší soud, podpořit empirickými poznatky o analýze jejich rozhodovací činnosti. Určitou nejistotu u čtenáře ohledně reprezentativnosti judikatury citované v části 3. ostatně zvyšuje sám autor diplomové práce, když na její str. 49 uvádí, že jím popsán nález Ústavního soudu „je zřejmě jediný [...], který se alespoň nějakým způsobem obrací k analýze strukturních prvků norem...“.

Stěžejní závěry se nacházejí v části 2.5., kde diplomant formuluje vlastní test kogentnosti a dispozitivnosti právních norem vycházející částečně z testu vedoucího diplomové práce, částečně z modifikovaného testu docentů Melzera a Téglá. Závěry práce tak mimo jiné ukazují, že různé teorie i přístupy soudů nejsou zcela odlišné, co však zejména praxi schází, je kvalitnější zdůvodnění vlastních závěrů. K tomu mohou dle diplomanta posloužit i závěry jeho práce.

Formální a systematické členění práce

Struktura práce byla nastíněna výše v pojednání o metodách, na tomto místě bych velmi kladně zhodnotil úvod a závěr práce, kdy v úvodu je jasně formulovaná výzkumná mezera a stručně popsán základní cíl práce, včetně způsobu, jak bude tento cíl zkoumán. V závěru je pak konstatováno naplnění účelu diplomové práce a stručně představeny závěry. V ideálním případě (opět s vědomím, že se nejedná o požadavek na diplomové práce) by v závěru mohla být i určitá diskuse o limitech vlastního výzkumu a možnostech řešení některých otázek, které se v průběhu práce objevily, ale už nemohly být zkoumány.

Shrnuji, že formální členění práce i její systematiku považuji za logickou a nemám k ní žádné připomínky.

Vyjádření k práci

Mé celkové hodnocení práce je velmi kladné. Pokud jsem výše zmínil nebo ještě zmíním určité nedostatky, považuji je za marginální. Naopak, velmi kladně hodnotím velmi úzké zacílení práce, originalitu diplomantových závěrů, a především snahu o posunutí odborného teoretického diskurzu (případně i soudní praxe), což by sice mělo být cílem každého doktrinárního výzkumu, ale bohužel to stále není v podmínkách české právní vědy běžné.

Kladnou stránkou práce je použitá literatura, která sice nečítá desítky textů, ale je to proto, že si diplomant zvolil úzké téma, což je vhodné. Okrajově je citována i zahraniční literatura, jakkoliv pro srovnávací analýzu již v diplomové práci logicky není místo – práce by zbytečně narostla a komparace by zřejmě k vylepšení diplomantových závěrů nevedla.

V neposlední řadě bych rád zmínil srozumitelnost, čtivost a vysokou formální úroveň práce (mimo jiné je téměř bez gramatických chyb).

Mé komentáře a připomínky k práci z pozice oponenta jsou následující:

První poznámka se týká terminologie: autor v kapitole 1 používá zaužívané pojmy kogentnost a dispozitivnost právních norem (viz názvy kapitol 1.1. a 1.2.); na některých místech však hovoří o „kogenci“ a „dispozivitě“ (např. na str. 6 a 8). Z mého pohledu jsou tato označení neobvyklá. Jedná se o pojmy se stejným významem jako kogentnost a dispozitivnost a pokud ano, proč používá odlišná označení pro stejnou vlastnost právních norem?

Na str. 30 diplomant popisuje právní normu v § 171 odst. 1 zákona o obchodních korporacích. K tomu lze dodat, že je možné tuto normu popsat i odlišně: za dispozici právní normy bych označil příkaz: „má být udělen souhlas alespoň dvoutřetinové většiny hlasů všech společníků“. To, co diplomant označuje za dispozici („je takové rozhodnutí nezákonné“), bych označil spíše za sankci.

Na str. 37 jen na okraj upozorňuji na fakt, že v prvním nálezu Ústavního soudu v kauze ústavnosti institutu anonymního svědka (Pl. ÚS 4/94) tento soud test proporcionality sice vytvořil, ovšem v současné podobě jej aplikoval až v pozdější judikatuře, kdy test minimalizace zásahů do základních práv podřadil do rámce testu proporcionality, a naopak, vážící formulí navrženou v tomto nálezu později opustil.

Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Cíle práce jsou jednoznačně splněny. Přestože se mi na počátku zdály poměrně ambiciózní, práce je velmi přesvědčivě vyargumentována, a považuji ji proto za velmi zdařilou.
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	Závěry práce jsou za originální; neregistruji žádný problém s četností a úrovní citací.
Logická stavba práce	K logické stavbě práce jsem se již vyjadřoval podrobně výše a nemám k ní žádné připomínky.
Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací	Již jsem uvedl výše, že práce navazuje na relevantní diskurz v České republice, je určena pro české čtenáře, není tedy nezbytné, aby autor prováděl komparace. I přesto autor vícekrát odkazuje na díla zahraničních autorů. Poznámkový aparát je možno hodnotit jako bohatý s ohledem na úzké zacílení tématu práce.
Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Hloubka provedené analýzy je více než dostatečná, práce by podle mého názoru obstála i v těch nejprestižnějších českých odborných časopisech, neboť usiluje o posunutí diskurzu tím, že autor pečlivě hodnotí stávající doktríny a pokouší se vytvářet vlastní originální koncepci.
Úprava práce (text, grafy, tabulky)	Úprava práce je nadstandardní. Seznam použitých zdrojů je pečlivě zpracován. Práce je doplněna přehlednými diagramy vysvětlující jednotlivé teorie odlišování kogentních a dispozitivních právních norem.

Jazyková a stylistická úroveň	Jak stylistická, tak jazyková stránka práce je nadprůměrná. Čtyři drobné chyby v práci jsou: nadbytečná čárka na str. 18 (za slovem „ČECH“), slovo „stany“ na str. 23, chybějící čárka na str. 27, slovo „telologicko-axiologický“ na str. 45. Na diplomovou práci je tak malý počet překlepů ojedinělý. Poněkud nezvykle působí citace autorů kapitálkami (nejedná se ale přímo o chybu, pouze je to v odborných právních textech neobvyklé).
-------------------------------	--

Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Doporučení/nedoporučení práce k obhajobě	Diplomovou práci doporučuji k obhajobě.
Navržený klasifikační stupeň	Navrhuji stupeň klasifikace „výborně“. Zároveň s ohledem na vynikající kvalitu práce ji navrhuji na ocenění cenou Praemium excellentiae.

Při ústní obhajobě práce by se diplomant mohl zaměřit na následující otázky:

1) Lze autorem nastíněný algoritmus v kapitole 2.5. rozšířit tak, že by mohl zároveň poskytovat odpovědi na otázku, zda lze právní normu označit jako absolutně kogentní nebo relativně kogentní?

2) Problematika použití principu proporcionality v soukromém právu je předmětem diskusí, bohužel zatím spíše v zahraniční odborné literatuře. Jediný autor, který se trochu podrobněji otázkou proporcionality v soukromém právu zabýval, je Tomáš Koref v článku „Defragmentation of (Private) Law Through the Proportionality Test“ publikovaném v časopisu Ratio Publica, č. 1, 2024 (online dostupný zde: <https://www.iurium.cz/denik/denik-odborne-clanky/defragmentation-of-law>). Ani tato analýza však není rozhodně vyčerpávající. Dílčí stanoviska k této problematice zaujímá kromě autora tohoto posudku i dr. Zdeněk Červínek ve své knize Metoda proporcionality v praxi Ústavního soudu (Praha: Leges, 2021). Diplomant ve své práci správně kritizuje fakt, že Ústavní i Nejvyšší soud přesná kritéria pro použití testu proporcionality v soukromém právu (zejména kritéria vlastního poměrování) neuvádějí. Základní otázka z mého pohledu zní: Lze test proporcionality v soukromém právu (v horizontálních vztazích) aplikovat stejným způsobem jako ve veřejném právu (ve vztahu státu a jednotlivce)?

V Praze dne 1. září 2024

Pavel Ondřejek
oponent diplomové práce